

בעקבות "שאגת הארי": תובנות ראשוניות, השערות ודילמות עבור ישראל

73 צימט | 30 באפריל, 2026

יותר מחודשיים לאחר פרוץ מלחמת "שאגת הארי" ניצבת הרפובליקה האסלאמית עם פגיעות ניכרות והנהגה חדשה, אך לזכותה גם הישגים מסוימים וביניהם שרידות מול מתקפה אמריקאית-ישראלית וניצול מנופי לחץ שנוצרו במהלך הלחימה, לרבות תקיפות נגד מדינות המפרץ וסגירת מצר הורמוז. אף שמוקדם להעריך את השלכות המלחמה, שבשלב זה כלל לא ברור האם הסתיימה, כבר ניתן לזהות מגמות בולטות בשישה תחומים מרכזיים: הזירה הפנים-איראנית; תוכנית הגרעין; מערך הטילים; רשת השלוחים האזורית; מעמדה של איראן בסדר האזורי; ואיראן בזירה הגלובלית. תובנות בהקשרים אלה נועדו לשמש בסיס לניתוח המשך ההתפתחויות בחודשים הקרובים, לאחר שישקע אבק המלחמה ויתבהרו השלכותיה.

לפי שעה, הסטטוס-קוו הנוכחי ("לא מלחמה, לא שלום"), הכולל את סגירת מצר הורמוז לצד מצור ימי אמריקאי, נותר בלתי יציב וספק אם יוכל להימשך לאורך זמן. מבחינת ישראל, המשמעות היא שאיראן ממשיכה לשמר יכולות גרעיניות ולשקם את מערך הטילים, מה שמגביר את הסיכון לפריצה לנשק גרעיני ולחידוש הלחימה בתנאים קשים יותר. על רקע זה ניצבת ישראל בפני שאלה יסודית: האם עליה להמשיך ולחתור לפתרון הבעיה האיראנית באמצעות הכרעה, שספק רב אם ניתן להשיגה (במיוחד ללא השתתפות פעילה מצד ארצות הברית), או לאמץ מדיניות של "ניהול סכסוך" באמצעות אכיפה מזדמנת עד לשינוי פוליטי באיראן.

לעת עתה, ברור שהמלחמה לא פתרה את האתגר האיראני: איראן נפגעה אך לא הוכרעה. יתר על כן, יכולתה לשרוד מתקפה משולבת אמריקאית-ישראלית עשויה לחזק את תחושת המסוגלות ואת תודעת הניצחון שלה ולהקשות בעתיד על יצירת לחץ יעיל מולה לשם הכרעתה.

בזירה הפנימית, בחודשים הקרובים יתברר, ככל הנראה, האם המלחמה בלמה (ולו זמנית) את תהליך שקיעת המשטר והובילה לעליית הנהגה חדשה וקיצונית יותר, או שמא דווקא האיצה תהליכים פנימיים העשויים להוביל בסופו של דבר

לשינוי פוליטי מהפכני. בהתאם לכך תידרש ישראל להערכה מחודשת של ההיתכנות לשינוי משטר באיראן ולהעמקת הבנתה את מאפייניה ההנהגה האיראנית החדשה ומשמעותיותיהם.

אשר לסוגיית הגרעין, כל הסדרה אפשרית עם ארצות הברית (אם תושג) תציב את ישראל בפני הכרעה האם להשלים עמה וכיצד לשמר יכולות אכיפה וסיכול חשאיות. ביחס למערך הטילים ונוכח מאמצי השיקום האיראנים, ישראל תידרש להגדיר מחדש האם מדובר באיום המחייב פעולה צבאית ומהם הקווים האדומים, שחצייתם על ידי איראן תחייב פעולה כזו בהתאם לחומרת האיום הן מבחינה כמותית והן מבחינה איכותית, במיוחד לנוכח האפשרות להגבלת חופש הפעולה שלה מצד ארצות הברית.

בזירה האזורית תידרש ישראל להמשיך ולבחון כיצד לצמצם ולסכל את מאמצי הסיוע האיראני לרשת השלוחים, ובראשה חזבאללה, תוך שילוב בין אכיפה צבאית להסדרה מדינית. במקביל עליה לבחון כיצד להפחית סיכונים הגלומים בהתקרבות מחודשת בין מדינות המפרץ לאיראן ולנצל את השלכות המלחמה עליהן להרחבת שיתוף הפעולה עמם ולהעמקת 'הסכמי אברהם'. ובזירה הגלובלית, התגברות שיתוף הפעולה בין איראן לרוסיה ולסין מחייבת עדכון מדיניות ישראל באופן שיצמצם את הסיכונים לשיקום המערכים הצבאיים האסטרטגיים והתעשיות הביטחוניות של איראן בסיוען. לצד זאת יש לגבש אסטרטגיה מתואמת עם ארצות הברית כלפי איראן, תוך התחשבות בשחיקה במעמדה המדיני של ישראל.

* * *

קשה להפריז בחשיבותה של מלחמת "שאגת הארי" עבור הרפובליקה האסלאמית. כשמונה חודשים לאחר המתקפה הישראלית-אמריקאית במסגרת "עם כלביא" ביוני 2025 וחודשיים בלבד לאחר דיכוי הברוטלי של גל המחאות החמור ביותר שפקד את איראן בשנים האחרונות, ניצבה הרפובליקה האסלאמית בפני אירוע מטלטל נוסף שתוצאותיו צפויות להשפיע עליה, על האזור ועל המערכת הגלובלית לשנים קדימה.

מלחמת "עם כלביא", יוני 2025, הייתה העימות הישיר הראשון בהיקף מלא בין ישראל לאיראן. היא נתפסה כאירוע דרמטי במיוחד באיראן, בעיקר לנוכח מהלומת הפתיחה הישראלית, הצטרפות ארצות הברית למערכה והנזק הנרחב שנגרם למערכי הגרעין והטילים האיראניים. עם זאת, משכה הקצר והיקפה המוגבל יחסית, לצד העובדה שנועדה בראש וראשונה לפגוע ביכולותיה של איראן בתחומי הגרעין והטילים, הפכו אותה במידה מסוימת ל"חזרה גנרלית" לקראת "שאגת הארי". אף שבכירי המערכת הפוליטית והצבאית בטהראן הציגו את תוצאות מלחמת 12 הימים כהישג ואף כניצחון – תוך הדגשת יכולתה של איראן להתאושש במהירות, לנהל מערכה במקביל מול ישראל וארצות הברית, להסב נזק כבד לישראל ולשמר את שרידות המשטר – הכירה ההנהגה האיראנית בפערים ובחולשות שנחשפו. בהתאם לכך, היא החלה מיד לאחר המלחמה בתהליך הפקת לקחים ובמאמץ שיטתי לתקן ליקויים ביכולות ההרתעה וההגנה שלה. חלק מתוצאותיו של תהליך זה באו לידי ביטוי ב"שאגת הארי".

מלחמת "שאגת הארי" הותירה את איראן עם הנהגה חדשה, עם פגיעות משמעותיות, אך גם עם הישגים מסוימים: לא רק שרידות מול מתקפה אמריקאית-ישראלית אלא גם יכולת לנצל מנופי לחץ שנוצרו במהלך הלחימה, וביניהם תקיפות נגד מדינות המפרץ וסגירת מצר הורמוז, במטרה להשיג ערבויות ביטחוניות וכלכליות ליום שאחרי המלחמה. בדומה ל"עם כלביא" – ואף ביתר שאת – צפויה ההנהגה בטהראן להמשיך בתהליך הפקת הלקחים ולבחון מחדש את הנחות היסוד האסטרטגיות שלה לנוכח תוצאות המערכה.

ההנהגה האיראנית החדשה

חיסול עלי ח'אמנהאי סימן את כניסתה של איראן לשלב חדש, שניתן להגדירו כ"רפובליקה האסלאמית השלישית" (לאחר הרפובליקה הראשונה - מהמהפכה האסלאמית ב-1979 ועד למותו של מכוון המהפכה, איתאללה רוחאללה ח'ומייני; והרפובליקה השנייה, שהונהגה על ידי ח'אמנהאי מ-1989 ועד מותו במהלומת הפתיחה של "שאגת הארי" ב-28 בפברואר 2026). הרפובליקה האסלאמית השלישית עשויה להתאפיין במעבר – ייתכן הדרגתי – למודל שלטוני חלופי בעל מאפיינים של שלטון אוטוריטרי-צבאי, שבמרכזו דומיננטיות ניכרת של משמרות המהפכה בצמרת ההנהגה בטהראן, אף כי התחזקות הארגון התרחשה תחת ח'אמנהאי האב.

בשלב זה אין כל עדות לכך שהמשטר האיראני קרוב לקריסה חרף האתגרים הפנימיים המשמעותיים הניצבים בפניו, שהחריפו במידה רבה במהלך המלחמה. אדרבה, חרף המהלומות שספג, הצליח המשטר – בהנהגה קיצונית אף יותר – לשמר את יכולות השליטה והפיקוד שלו עד להפסקת האש. יתרה מזו, לא ניתן להצביע על בקיעים וסדקים באליטה הפוליטית ובעיקר במנגנוני הדיכוי והאכיפה, ובראשם משמרות המהפכה, זרוע הבסיג' וכוחות ביטחון הפנים. הפלת המשטר לא הוצגה אומנם כאחד מיעדי המלחמה, אך גם התנאים שיסייעו לעם האיראני לחולל את השינוי המיוחל טרם הבשילו. בתום המלחמה תידרש הערכה של שלוש סוגיות מרכזיות הנוגעות לדינמיקה הפנימית בצמרת המשטר בטהראן. ההתפתחויות הצפויות ביחס לשלוש סוגיות אלה ישפיעו במידה רבה גם על המדיניות שתנקוט ההנהגה החדשה, שעשויה לנוע בין שני קטבים: הקשחה אידיאולוגית ונכונות לנטילת סיכונים ולהסלמה, או פרגמטיות הישרדותית שתוביל לנכונות לפשרות ולריסון.

ראשית, מעמדו של מוג'תבא ח'אמנהאי. מוקדם להעריך האם יהיה בכוחו של המנהיג החדש לצבור די כוח כדי לגבש עצמאות שלטונית ולבסס את מעמדו כמנהיג עליון, במיוחד לנוכח מצבו הבריאותי שטרם התברר. בשלב זה ניתן, לכל הפחות, להטיל ספק ביכולתו לממש את סמכותו באופן יעיל. לחלופין, הוא עשוי להפוך כלי בידי משמרות המהפכה, אשר מילאו ככל הנראה תפקיד מרכזי בהחלטת "מועצת המומחים" למנותו כמנהיג, על מנת לממש את שליטתם ברפובליקה האסלאמית. לא מן הנמנע כי לאחר המלחמה תישמע ביקורת, שיתכן שהוסתרה עד כה, בנוגע לכישוריו של מוג'תבא לשמש כיוורשו של אביו, משום שמינויו מהווה סטייה מתפיסות היסוד של הרפובליקה האסלאמית ביחס [למערכת שלטון בירושה](#). זאת, במיוחד על רקע דיווחים על אודות [התנגדות לכאורה](#) של אביו למינויו כיוורשו.

שנית, מעמדם של משמרות המהפכה. בעשורים האחרונים [הפכו משמרות המהפכה](#) מוקד כוח מרכזי לא רק בזירה הביטחונית-צבאית, אלא גם במערכת הפוליטית והכלכלית. ניתן להעריך כי הארגון ישאף לאכוף את סמכותו על הדרג המדיני – גם אם תוך שימור מוסד המנהיג לצרכי לגיטימציה. בתהליך הפיכתם של משמרות המהפכה לגורם הדומיננטי בתהליך קבלת ההחלטות, לא מן הנמנע כי יתגלו חילוקי דעות, בקיעים ומאבקי כוחות פנימיים בצמרת הארגון, שאינו נחשב לארגון מונוליטי.

שלישית, יחסי הגומלין בין מוקדי הכוח השונים, ובכלל זה לשכת המנהיג, שעברה ככל הנראה תמורות בעקבות מותו של ח'אמנהאי האב; משמרות המהפכה; יושב ראש המג'לס מוחמד באקר קאליבאף, שמעמדו התחזק משמעותית במהלך המלחמה; הנשיא מסעוד פ'זשכיאן; והמועצה העליונה לביטחון לאומי. לא מן הנמנע כי התמורות המשמעותיות בצמרת הפוליטית יחייבו בהמשך גם שינויים חוקתיים, שיגדירו מחדש את יחסי הגומלין בין מוקדי הכוח הפוליטיים, למשל בין המנהיג לנשיא. המערכת הפוליטית ברפובליקה האסלאמית התאפיינה מאז ומתמיד בחילוקי דעות בין מוקדי כוח שונים, כמו גם בין זרמים פוליטיים ואידיאולוגיים (שמרנים מול רפורמיסטים; קיצונים מול פרגמטיים). עם זאת, בהיעדרה של סמכות מכריעה, דוגמת עלי ח'אמנהאי, שיכול היה לשמש כמתווך, כבורר וכמקבל ההחלטות הסופי, עשויות המחלוקות הפנימיות לפגוע לאורך זמן לא רק ביכולתה של ההנהגה האיראנית לקבל החלטות באופן יעיל אלא גם בלכידות הפנימית.

יחסי חברה-משטר

מלחמת "שאגת הארי" פרצה בסמוך לגל המחאות המשמעותי ביותר שפקד את איראן מאז המהפכה האסלאמית ובצל שקיעתה הנמשכת של הרפובליקה האסלאמית. המשטר ניצב בפני משבר לגיטימציה עמוק ומתמשך, הנובע מפער הולך ומתרחב בינו לבין הציבור, ובמיוחד הדור הצעיר, לצד משבר כלכלי מחריף ומצוקות מים וחשמל. במהלך המלחמה – בדומה למלחמת 12 הימים – נשמעו באיראן קולות שהביעו הסתייגות מכוונותיהן של ארצות הברית וישראל, וחלקם אף אימצו את הנרטיב הרשמי שלפיו מדובר במלחמה נגד המדינה האיראנית ולא נגד הרפובליקה האסלאמית. הפגיעות המתמשכות בתשתיות לאומיות, באוניברסיטאות ובתעשיות פרמצבטיות; הדיווחים על אודות מאמצים מצד ישראל וארצות הברית לעודד פעילות חתרנית של מיעוטים אתניים-לשוניים, ובראשם הכורדים, שנתפסו כניסיון לערער את שלמותה הטריטוריאלית של איראן; וכן אימום של הנשיא טראמפ "להחזיר את איראן לתקופת האבן", עוררו תגובות חריפות באיראן, ולא רק בקרב מתנגדי המשטר או מבקריו, כביטוי לתחושות לאומיות ופטריוטיות.

עם זאת, בעיות היסוד שעימן מתמודדת איראן החריפו וספק רב האם בידי ההנהגה החדשה בטהראן פתרונות למצוקות ההולכות ומעמיקות. לפיכך, גם אם בשלב אין עדות לאתגר מידי ומשמעותי ליציבות המשטר, החודשים הקרובים צפויים לשמש מבחן לעמדות הציבור כלפי הרפובליקה האסלאמית והנהגתה החדשה, וכן לאפשרות של חידוש המחאה העממית. בין היתר תעמוד במבחן יכולת המשטר לספק מענה למשבר הכלכלי המחריף. הערכות ראשונות שפורסמו

באיראן מצביעות על נזקי מלחמה בהיקף של לפחות [270 מיליארד דולרים](#). עם זאת, ייתכן כי איראן תפיק תועלת כלכלית מהקלות אפשריות במסגרת הסדרה עם ארצות הברית. הסרת הסנקציות והפשרת נכסים איראניים המוקפאים בבנקים בחו"ל אינן צפויות לשפר בהכרח באופן דרמטי את מצבה הכלכלי של איראן, הנובע גם מבעיות מבניות, וביניהן ניהול כושל, שחיתות ושליטה רחבה של משמרות המהפכה בכלכלה. ואולם, צעדים אלה עשויים לשפר את יכולת המשטר להתמודד עם אתגרי השיקום שלאחר המערכה.

בכל מקרה, גם אם תתחדש המחאה העממית לאחר המלחמה, לא יהיה בהכרח די בכך כדי להביא לשינוי הפוליטי המיוחל. איום ממשי על שרידות המשטר תלוי לא רק ביציאתם של מיליוני איראנים לרחובות וביכולתם לגבש קואליציה חברתית רחבה, כלל-ארצית וחוצת מגזרים, אלא גם בשינוי מאזן הכוחות בין המשטר, המחזיק עדיין באמצעי דיכוי אפקטיביים ובמנגנוני ביטחון נאמנים, לבין מתנגדיו הנעדרים עדיין יכולת לתרגם את מורת הרוח הציבורית הנרחבת ואת חוסר האמון כלפי המשטר לחלופה פוליטית מאורגנת ובת-קיימא.

תוכנית הגרעין

תוכנית הגרעין האיראנית ממשיכה להוות יעד מרכזי עבור ישראל גם לאחר "עם כלביא" ו"שאגת הארי". בין אם יושג לאחר המלחמה הסכם מפורט בין איראן לארצות הברית, שיכלול מגבלות על תוכנית הגרעין, ובין אם לאו, תידרש ההנהגה האיראנית לבחינה מחודשת של דוקטרינת הגרעין שלה. על אף הפגיעה ביכולות הגרעין (בעיקר במהלך מלחמת 12 הימים) נותרו בידי איראן יכולות שיוניות שעשויות לשמש אותה במאמציה לשקם את התוכנית ואף לפרוץ לנשק גרעיני, ובכלל זה: מאגר של כ-440 קילוגרמים של אורניום מועשר לרמה של 60 אחוזים, שהיה ברשותה טרם המלחמה ביוני; כמויות משמעותיות נוספות של אורניום מועשר לרמות נמוכות יותר; לפחות כמה מאות צנטריפוגות מתקדמות; וכן ידע, כוח אדם מדעי, תשתיות העשרה וייתכן שגם יכולות המרה לאורניום מתכתי ולעיבודו.

העשרת האורניום לרמה צבאית של 90 אחוזים, המרתו לאורניום מתכתי וייצור מתקן נפץ גרעיני לא יעניקו כשלעצמם לאיראן יכולת גרעינית צבאית מבצעית מלאה, התלויה גם ביכולת לשלב מתקן נפץ גרעיני על גבי טילים בליסטיים. עם זאת, אם איראן תחליט לפרוץ לנשק גרעיני, היא עשויה להגיע בתוך פרק זמן קצר יחסית ליכולת לפוצץ מתקן פשוט (גם אם אינו מתאים להתקנה על טיל) ולבצע באמצעותו ניסוי תת-קרקעי, שיבהיר כי חצתה את הסף הגרעיני. העשרה לרמה של 90 אחוזים אינה דורשת בהכרח קסקדות רבות ועשויה להתבצע בתוך מספר שבועות, במיוחד אם איראן תפעיל תוכנית חירום מואצת ואם כבר הוכנו מראש מתקן חשאי או כמה מתקנים קטנים ומפוזרים ברחבי המדינה. איראן עשויה גם לבצע המרה חוזרת לאורניום מתכתי באתרים חלופיים, דוגמת מעבדות כימיות באוניברסיטאות או מפעלים כימיים. אם התהליך יתבצע באופן חשאי וללא הקפדה מלאה על כללי בטיחות, הוא עשוי להימשך לכל היותר מספר חודשים.

ניתן להעריך כי המוטיבציה האיראנית להתקדם לעבר נשק גרעיני צפויה להתחזק לנוכח כישלונה המתמשך של טהראן להרתיע את אויביה מפני תקיפה באמצעות יכולות קונבנציונליות ובאמצעות שלוחיה האזוריים. במובן זה, המלחמה עשויה לחזק דווקא את ההיגיון האסטרטגי שמאחורי חתירה לנשק גרעיני – בין אם כערובה להישרדות המשטר ובין אם ככלי הרתעה מול תקיפות עתידיות. הדיווחים על אודות [סירובה של איראן](#) לדון בסוגיית הגרעין במסגרת המשא ומתן עם ארצות הברית עשויים לחזק את ההערכה כי ההנהגה בטהראן רואה בשימור היכולות הגרעיניות אמצעי חיוני לפריצה לנשק גרעיני בעתיד.

לפיכך, אם לא יימצא פתרון שיביא להוצאת רכיבים גרעיניים קריטיים מהמדינה או להשמדתם, עשוי המשטר בהנהגת מוג'תבא ומשמרות המהפכה, שאינם מחויבים בהכרח לתפיסה של מדינת סף גרעינית, להחליט על שינוי דוקטרינת הגרעין ועל פריצה לנשק גרעיני. הפרשן האיראני מוסטפא נג'פי, הנחשב מקורב לחוגי המשטר ולמשמרות המהפכה, נתן ביטוי לתפיסה זו כשטען לאחרונה, כי מדינה אינה יכולה להשיג הרתעה גרעינית ללא החזקה בפועל בנשק גרעיני. לפיכך, הימצאות במצב סף גרעיני – ללא ייצור נשק – אינה יוצרת הרתעה ואף עלולה להגביר את האיומים הביטחוניים ולהעמיד את המדינה בסיכון לתקיפה צבאית.

אף כי באיראן נשמעים גם קולות המטילים ספק ביכולתה של אופציה גרעינית צבאית להבטיח את שרידותה של הרפובליקה האסלאמית או הסבורים כי אין לה צורך בנשק גרעיני, משום שביכולתה לאיים בעילות על אויביה גם באמצעות היכולות הקונבנציונליות (לרבות טילים, כטב"מים ושליטה במצרי הורמוז), יש לצאת מנקודת הנחה מחמירה שלפיה ההנהגה האיראנית תחתור להשגת נשק גרעיני אם תגיע למסקנה כי הסיכויים למימוש יעד זה עולים על הסיכונים הכרוכים בו. לצד שאלת המוטיבציה תידרש ההנהגה האיראנית להביא בחשבון את מאזן הסיכונים הכרוכים בהחלטה

לפרוץ לנשק גרעיני; את היכולות השיריות הגרעיניות שיוותרו בידיה, ובכלל זה כמות האורניום המועשר לרמות שונות, מספר הצנטריפוגות וסוגיהן ותשתיות ההעשרה; וכן מאפייני הפיקוח על מתקני הגרעין בידי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א).

מערך הטילים

מאז תום "עם כלביא" הגבירה איראן את המאמצים לשיקום ולשדרוג מערך הטילים שלה, כחלק מהיערכות משופרת לאפשרות של חידוש הלחימה. בראייתה, המלחמה המחויבה כי מערך הטילים מהווה נכס אסטרטגי מרכזי, המספק לה יכולת תגובה יעילה. יתרה מכך, הטילים מאפשרים לה להתיש את ישראל ולהגביל את יכולתה לנהל מערכה מתמשכת, בין היתר בשל מגבלות מערך היירוט הישראלי. מלחמת "שאגת הארי" חידדה אף היא את פוטנציאל הנזק הגלום ביכולות הטילים והכטב"מים שבידי איראן, לא רק כלפי ישראל אלא גם כלפי שכנותיה, ובפרט מדינות המפרץ.

במהלך "שאגת הארי" נעשה מאמץ שיטתי יותר לפגוע לא ביכולות השיגור בלבד אלא גם בשרשראות הייצור ובתעשיות הביטחוניות האיראניות, במטרה לעכב את שיקום המערך לאחר המערכה. חרף זאת, גם בתום המלחמה נותרו בידי איראן יכולות טילים ומשגרים משמעותיות. יתר על כן, ניתן להעריך כי למרות הפגיעות הניכרות בתשתיות הייצור, לאיראן קיימת יכולת לשקם את מערך הטילים, שימשיך להוות רכיב מרכזי בהרתעתה וביכולת להגיב לכל תקיפה עתידית. כבר במהלך המלחמה הצליחה איראן לא רק להמשיך בשיגורים, אלא גם [לשקם במהירות](#) בונקרים תת-קרקעיים, מתקני שיגור ומחסני טילים שנפגעו. במחצית אפריל 2026 [העריך](#) צה"ל, כי אם סוגיית הטילים לא תוסדר במסגרת הסכם בין איראן לארצות הברית עשויה איראן – אם תבחר להשקיע בכך – לשוב ולצבור אלפי טילים בליסטיים בתוך שנים ספורות. מאמצי השיקום [החלו](#) מיד עם כניסתה של הפסקת האש לתוקף.

סוגיה נוספת המחייבת בחינה נוגעת לתהליך הפקת הלקחים באיראן בתחום תורת הלחימה של מערך הטילים. לאחר מבצע "עם כלביא" פעלה איראן לא רק להגדיל את קצב הייצור ולשפר את דיוק הטילים, אלא גם לחזק את שרידותם של המשגרים והטילים עצמם. זאת, בין היתר, באמצעות אחסונם מראש [במנהרות האחסון הענקיות](#) שבנתה לאורך השנים. בנוסף פיתחו האיראנים שיטות להסרת חסימות בפתחי המנהרות, בין היתר באמצעות [דחפורים](#). במקביל נעשה שימוש נרחב בטילי מצרר, שנועדו לאתגר את יכולות היירוט של ישראל. לקח נוסף שיושם בעקבות מלחמת 12 הימים הוא אימוץ תפיסת "[הגנת הפסיפס המבוזרת](#)" (Decentralized Mosaic Defense). בהתאם לאסטרטגיה זו, שנועדה להתמודד עם פגיעה אפשרית בשרשרת הפיקוד והשליטה, חולקו משמרות המהפכה ל-31 פיקודים אזוריים על פי חלוקת המחוזות במדינה, כאשר כל אחד מהם פועל באופן מבוזר. למפקדי הפיקודים הוענקה סמכות רחבה להפעיל אש, לרבות שיגור טילים וכטב"מים, ללא צורך בקבלת אישור מהדרג העליון. אף כי [תפיסה זו](#) אינה נעדרת סיכונים, למשל אובדן שליטה מצד הפיקוד המרכזי והעלאת הסיכון להסלמה בלתי מבוקרת בשל פעולות אוטונומיות מצד מפקדים מקומיים, היא אפשרה למערך הטילים להמשיך ולתפקד גם בשלביה הראשונים של המערכה, כשהצליחו ישראל וארצות הברית לשבש באופן זמני את שרשרת הפיקוד והשליטה.

"חזית ההתנגדות"

הצטרפות חזבאללה למערכה לצד איראן – ובמידה פחותה גם המיליציות השיעיות הפרו-איראניות בעיראק והחות'ים בתימן – עוררה דיון מחודש בשאלת יעילותו של הציר הפרו-איראני באזור ("חזית ההתנגדות") כרכיב בהרתעה האיראנית. התייצבות שלוחיה האזוריים לצדה נתפסה בטהראן כביטוי למחויבות הצרית. זאת, בשונה ממלחמת 12 הימים, שהמחישה את היחלשות הציר השיעי באזור לנוכח ההתפתחויות האזוריות, שהתחוללו מאז ה-7 באוקטובר 2023, ובראשן היחלשות חמאס, הפגיעה המשמעותית ביכולות חזבאללה במערכה נגד ישראל בקיץ 2024 וקריסת משטר אסד בדצמבר 2024. התפתחויות אלה הציבו איום חמור על הפרויקט האזורי המרכזי שטיפחה איראן במשך שנים ושיללו ממנה במידה רבה את היכולת להרתיע את ישראל ולהגיב במקרה של תקיפת מתקני הגרעין שלה. ואכן, הימנעות השלוחים, ובמיוחד חזבאללה, מהצטרפות למערכה ביוני 2025 הגבירה את הספקות בטהראן אשר ליעילות תפיסת השלוחים, אף כי איראן המשיכה במאמציה לסייע להם ולשקם את יכולותיהם. יתר על כן, איראן העמיקה את מעורבותה הישירה בניהול ענייני חזבאללה, כפי שניכר בהצבת [עשרות קציני משמרות המהפכה](#), שהיו מעורבים בתהליך שיקום הארגון ובהתעצמותו מחדש.

הצטרפות השלוחים למערכה במארס 2026 בעקבות חיסול ח'אמנהאי והחשש הגובר מצדם בנוגע לאפשרות לקריסת המשטר בטהראן עוררה גל של הצהרות מצד בכירים איראניים, שהדגישו את חשיבות "חזית ההתנגדות" עבור טהראן

ואף הציגו זאת כביטוי ליכולתה לשמר את תפיסת "אחדות הזירות" נגד ישראל. כך, למשל, [הדגיש](#) מוג'תבא ח'אמנהאי במסר הראשון שלו לעם האיראני, מיד לאחר בחירתו כמנהיג, כי איראן רואה בחזית חלק בלתי נפרד מערכי המהפכה האסלאמית. מפקד כוח קודס במשמרות המהפכה, אסמאעיל קאא'ני, [הדגיש](#) אף הוא את חשיבות החזית והצהיר, כי ברור כיום של"חזית ההתנגדות" יש יכולות בעלות ערך רב וכי "אחדות הזירות" מהווה מקור עוצמה של האומה האסלאמית וסייט עבור "היהירות העולמית [המערב] והציונות הבינלאומית". גם פרשנים במערב [הצביעו](#) על הצטרפות רכיבי הציור הפרו-איראני למלחמה כביטוי ל"תחיית חזית ההתנגדות".

ניתן להעריך כי ההנהגה האיראנית החדשה – אולי אף במידה רבה יותר מקודמתה, בשל הדומיננטיות של משמרות המהפכה בתהליכי קבלת ההחלטות – עודנה מחויבת הן ברמה האידיאולוגית והן ברמה האסטרטגית להמשך קיומו של "ציור ההתנגדות" ולתמיכה ברשת השלוחים האזוריים. לפיכך, ספק אם איראן תזנח את שאיפתה לשקם את הציור. עם זאת, בחינה מחודשת של אסטרטגיית השלוחים בטהראן תחייב התייחסות למספר שיקולים מרכזיים. ראשית, הנסיבות המשתנות במזרח התיכון, למשל המצב בלבנון, על רקע תהליך ההסדרה בין ממשלת לבנון לישראל; המשך המאמצים מצד ישראל, ואולי גם מצד צבא לבנון, להרחיב את פעולות האכיפה נגד התעצמות חזבאללה; המגבלות שמטילה ממשלת לבנון על פעילות איראנית בשטחה, ובפרט על נוכחות קציני משמרות המהפכה; והמשך המחויבות מצד המשטר הסורי להגביל את העברת אמצעי הלחימה מאיראן ללבנון דרך סוריה. שנית, יכולתה של איראן להמשיך ולהשקיע מיליארדי דולרים בשיקום יכולות הציור ובתמיכה בבעלות בריתה האזוריות לנוכח מצבה הכלכלי וסדרי העדיפויות הלאומיים שלה לאחר המלחמה. ושלישית, הכדאיות שבהשקעה מתמשכת בשלוחים, בהשוואה להשקעה ברכיבי ההרתעה המרכזיים האחרים של איראן, ובראשם תוכנית הטילים ותוכנית הגרעין. זאת, במיוחד לנוכח העובדה שגם הצטרפות השלוחים למערכה לא שינתה את מערך השיקולים של ישראל וארצות הברית ולא הרתיעה אותן מלהמשיך במערכה נגד איראן אם כי הגבילה במידה מסוימת את חופש הפעולה של ישראל, במיוחד בנוגע ליכולת להפעיל את מלוא יכולות חיל האוויר בלבנון.

הסדר האזורי

יכולתה של איראן לתקוף באש באמצעות טילים וכטב"מים במדינות המפרץ, לרבות פגיעה בתשתיות אנרגיה ובתשתיות קריטיות, וכן לשבש את חופש השיט במצרי הורמוז, הוכיחה כי גם הפגיעות שספגה לא שללו ממנה את יעילות מנופי הלחץ המרכזיים שלה באזור. איראן זיהתה את יכולותיה הצבאיות הא-סימטריות ואת שליטתה במצר הורמוז כמנופי לחץ על ארצות הברית לקיצור משך המערכה. יתר על כן, תודעת ההישג בטהראן חיזקה את רצונה לנצל מנופים אלה לא לצורך הישרדות בלבד, אלא גם לכינון סדר אזורי חדש לאחר המלחמה, שיכיר במעמדה ובעוצמתה.

שתי המערכות הצבאיות נגד איראן, ב-2025 וב-2026 מצאו אותה ואת שכנותיה הערביות (שאינן עשויות מקשה אחת) על רקע מגמת דטאנט בין טהראן למדינות הערביות-סוניות, ובראשן מדינות המפרץ. מגמה זו קשורה קשר הדוק לחשש מפני איראן, במיוחד מאז תקיפת מתקני הנפט בערב הסעודית בספטמבר 2019, שהמחישה את יתרונה הצבאי של איראן; לספק הגובר אשר למחויבותה הביטחונית של ארצות הברית כלפי בעלות בריתה; וכן להפניית הקשב במדינות המפרץ לענייני פנים, לשיקום כלכלי ולפיתוח ארוך טווח.

תקיפות איראן נגד מדינות המפרץ במהלך המלחמה יחייבו בחינה מחודשת של מערכת היחסים ביניהן. [מדינות המפרץ](#) תידרשנה לבחון את מדיניותן כלפי איראן על בסיס הכרתן במעמדה האזורי וביכולתה לפגוע בהן - הן בהיבט הצבאי והן בהיבט של פגיעה ביכולות הייצוא שלהן; במגבלות הערבות הביטחונית האמריקאית; בקושי לרסן את איראן במפרץ ומעבר לו, במיוחד לנוכח יכולת ההסתמכות הביטחונית העצמית המוגבלת של מדינות המפרץ; ובכישלון המאמצים – לפחות לעת עתה – לחולל שינוי פוליטי באיראן.

גם בסוגיית הורמוז הצליחה איראן במהלך המלחמה להשיג אחד מיעדיה המרכזיים. החלטת טהראן לסגור את המצרים באופן סלקטיבי אפשרה לה לא רק להשפיע על שוק האנרגיה העולמי אלא גם לנצל את המלחמה כהזדמנות להפוך את שליטתה בהורמוז לנכס פוליטי וכלכלי משמעותי. הסתמכותה על מנופים כלכליים-גלובליים מאפשרת לטהראן להרחיב את זירת ההשפעה וההרתעה שלה מעבר לאויביה הישירים אל הכלכלה העולמית. חבר המג'לס, מוחמד-תקי נקדעלי, נתן ביטוי לתפיסה זו כשהצהיר לאחרונה כי מצר הורמוז מהווה רכיב מפתח בכושר המיקוח של איראן ומבחינה זו חשיבותה אף עולה על זו של פצצה גרעינית.

איראן, שכבר החלה לגבות דמי חסות מספינות שקיבלו את אישורה לעבור דרך המצרים, הפכה למעשה את התנועה בהם למסננת פוליטית, שבאמצעותה היא יכולה להעניש או לתגמל מדינות זרות. היטיב לתאר זאת סגנו הראשון של נשיא איראן, מוחמד רזא עארף, כאשר [אמר](#) כי אויביה של איראן ביקשו להביא לשינוי משטר בטהראן, אך בפועל הובילו ל"שינוי משטר" בהורמוז. גם אם לא יתאפשר לאיראן לשמר את "משטר דמי החסות" שלה במצרים לאורך זמן, לא ניתן יהיה להתעלם בעתיד מיכולתה לפגוע במדינות האזור ובכלכלה העולמית באמצעות סגירתם, אלא אם ימצאו בעתיד חלופות יעילות לתעבורה הימית במצרי הורמוז.

איראן במערכת הגלובלית

בראית טהראן, המלחמה שבה והמחישה את חשיבותן של [רוסיה](#) ושל [סין](#) עבורה, לצד מגבלות השותפות עימן. [במהלך](#) "עם כלביא" עמדה למבחן השותפות האיראנית-רוסית-סינית, שהעמיקה והתרחבה בשנים האחרונות על רקע ההתפתחויות בזירה הגלובלית, ובראשן המלחמה באוקראינה והמתיחות הגוברת בין סין לארצות הברית. התנהלותן של מוסקבה ובייג'ינג, שהסתפקו בגינוי רפה יחסית של התקיפות באיראן, עוררה ביקורת ואכזבה בטהראן וחיזקה את ההערכה כי יכולתה של איראן להסתמך על רוסיה וסין נותרה מוגבלת, במיוחד בתרחיש של עימות צבאי עם ישראל וארצות הברית. עם זאת, היה ברור להנהגה האיראנית כי בעת הזו אין לאיראן חלופה ממשית להמשך השותפות המדינית, הכלכלית והביטחונית – מוגבלת ככל שתהיה – עם רוסיה וסין, במיוחד על רקע הידרדרות יחסיה עם מדינות אירופה.

במהלך מלחמת "שאגת הארי" התפרסמו מספר דיווחים על אודות סיוע רוסי וסיני לאיראן, שכלל, בין היתר, העברת מידע מודיעיני [רוסי וסיני](#) על מיקומי כוחות אמריקאיים במזרח התיכון ועל בעלות בריתם באזור, לרבות ישראל; סיוע רוסי [בטכנולוגיית כטב"מים](#), ובכלל זה העברת רכיבים משודרגים של כטב"מים מסוג שאהד (שמקורם איראני); העברה סינית של [רכיבים לייצור טילים](#), ובהם נתון פרכלורט המשמש לייצור דלק מוצק למנועי טילים; וכן אפשרות לאספקת [מערכות הגנה אווירית](#) סיניות מתקדמות לאיראן. בהקשר הרוסי, ניתן לראות בסיוע לאיראן משום סגירת מעגל. היחסים בין מוסקבה לטהראן התאפיינו מאז פלישת רוסיה לאוקראינה במידה רבה יותר של סימטריה לנוכח הסיוע האיראני למוסקבה באספקת כטב"מים. עם זאת, נראה כי מערכת הקשרים בין שתי המדינות שבה ומתאפיינת בא-סימטריות, קרי תלות איראנית גוברת ברוסיה בהשוואה לתלות הרוסית באיראן.

לנוכח שאיפתה של איראן לשקם את המערכים הצבאיים האסטרטגיים שלה, ובראשם מערכי הטילים וההגנה האווירית, לצד המשך המתיחות עם מדינות המערב והתחזקות השפעתם של משמרות המהפכה בצמרת ההנהגה, ניתן להעריך כי מדיניות "המבט מזרחה", שאימצה הרפובליקה האסלאמית בשנים האחרונות, תימשך ואף תעמיק. זאת, בכפוף לנוכחותן של רוסיה וסין להמשיך ולהעמיק את שיתוף הפעולה האסטרטגי עם טהראן על בסיס ניצול הצורך האיראני בשיקום יכולות צבאיות ותעשייתיות לצד רצון להימנע מצעדים שעלולים להוביל להסלמה ביחסיהן עם וושינגטון וירושלים.

דילמות עבור ישראל: בין הכרעת הבעיה האיראנית לניהולה המתמשך

בסיכומו של דבר, איראן ניצבת בפתחו של עידן חדש, המחייב בחינה מחודשת של הנחות היסוד, תפיסותיה האסטרטגיות ומדיניותה בזירות הפנימית, האזורית והגלובלית. השילוב בין הנהגה חדשה, לקחי המלחמה, נסיבות אזוריות משתנות ודינמיקת היחסים בין המעצמות הגלובליות – כל אלה צפויים להשפיע על תהליך זה בחודשים הקרובים ומעבר. השלכות המלחמה מחייבות גם את ישראל לבחון מחדש את מדיניותה כלפי איראן. ברור כי המלחמה לא פתרה את האתגר האיראני: איראן יוצאת מן המערכה פגועה, אך לא מוכרעת. יתר על כן, הצלחתה המסתמנת של הרפובליקה האסלאמית לשרוד מתקפה אמריקאית-ישראלית משולבת וחסרת תקדים בהיקפה צפויה לחזק בטהראן את תחושת המסוגלות ואת תודעת הניצחון, אשר יקשו בעתיד על יצירת לחץ יעיל מולה לשם הכרעתה.

על רקע זה ניצבת ישראל בפני שאלה יסודית: האם עליה להמשיך ולחתור לפתרון הבעיה האיראנית באמצעות הכרעה, שספק רב אם ניתן להשיגה (במיוחד ללא השתתפות פעילה מצד ארצות הברית), או לאמץ מדיניות של "ניהול סכסוך", המשלבת אכיפה מזדמנת עד שינוי בנסיבות הפוליטיות באיראן.

בזירה הפנימית יתברר בחודשים הקרובים, ככל הנראה, האם המלחמה בלמה (ולו זמנית) את תהליך שקיעתה של הרפובליקה האסלאמית, כפי שהשתקף בגל המחאות בדצמבר 2025-ינואר 2026, והובילה לעליית הנהגה חדשה, קיצונית ונחושה יותר, או שמא דווקא האיצה תהליכי שינוי פנימיים. בהתאם לכך, תידרש ישראל להעריך מחדש את ההיתכנות לשינוי משטר באיראן ואת יכולתה לעודד תהליכים אלה באמצעות כלים מדיניים, כלכליים, תודעתיים

ומודיעיניים. כמו כן, על ישראל להעמיק את הבנתה בנוגע למאפייניה הייחודיים של ההנהגה האיראנית החדשה, ובכלל זאת את הדומיננטיות של משמרות המהפכה, תוך הכרה במורכבותה הפרסונלית והמוסדית.

אשר לתוכנית הגרעין, פרטי ההסדרה בין איראן לארצות הברית – אם תושג – יעמידו את ישראל בפני הכרעה האם להשלים עם ההסכם המתגבש (בהתאם לתנאיו) וכיצד לשמר יכולות אכיפה והתערבות, לרבות שימור ופיתוח של יכולות סיכול חשאיות. זאת, במטרה לשבש כל ניסיון איראני להתקדם במסלול חשאי לעבר נשק גרעיני ולהרתיע את טהראן מפריצה לנשק. בנוסף תידרש ישראל לבחון מחדש את יתרונותיה וחסרונותיה של הסדרה מדינית בסוגיית הגרעין, בין היתר לנוכח השפעתה האפשרית על הסיכוי לשינוי פוליטי באיראן, למשל באמצעות הקלות כלכליות שעשויות לספק למשטר בטהראן "חבל הצלה" – לפחות בטווח הקצר.

בהקשר למערך הטילים, ולנוכח הצפי למאמצי שיקום מצדה של איראן תידרש ישראל לבחון מחדש האם בניין הכוח האיראני בתחום הטילים הבליסטיים אכן מצדיק פעולה צבאית או חשאית ואם כן – מהם הקווים האדומים, שחצייתם על ידי איראן תחייב פעולה כזו בהתאם לחומרת האיום, הן מבחינה כמותית (מספר טילים ומשגרים וקצב ייצור) והן מבחינה איכותית (סוגי טילים, יכולות דיוק), ובהתאם ליכולות היירוט של צה"ל ולהשלכות הנרחבות של פעולה צבאית מתמשכת נגד איראן, לרבות על הכלכלה, החברה ויחסי החוץ של ישראל. בהקשר זה, על ישראל לקחת בחשבון כי שחיקת מעמדה בארצות הברית עלולה להגביל את חופש הפעולה העתידי שלה מול איראן.

בזירה האזורית תידרש ישראל להמשיך ולבחון כיצד לצמצם ולסכל את מאמצי הסיוע האיראני לרשת השלוחים האזורית במטרה לשקם את הציר הפרו-איראני, ובראשו חזבאללה, ולמנוע התארגנות למהלכים התקפיים מצד כלל רכיבי הציר. בתוך כך, יהיה עליה לבחון כיצד לשלב בין פעילות אכיפה ומניעה צבאית לבין תהליכי הסדרה מדינית והפגת מתיחויות באזור לשם עיצוב מציאות אזורית, שתצמצם את יכולתה של איראן לתמוך בשחקנים לא-מדינתיים חמושים תוך ניצול מצבי משבר להעמקת השפעתה. בנוסף תידרש ישראל לבחון כיצד להפחית סיכונים הכרוכים בהתקרבות מחודשת בין מדינות המפרץ לאיראן ולנצל את השלכות המלחמה להרחבת שיתוף הפעולה עמן ולהעמקת 'הסכמי אברהם'. זאת, על רקע החשש הגובר בקרב מדינות אלה מפני הרפובליקה האסלאמית, לצד תפיסה מתרחבת של ישראל כגורם מערער יציבות באזור.

בזירה הגלובלית, העדויות לשיתוף פעולה צבאי ומודיעיני מתהדק בין איראן לבין רוסיה וסין יחייבו את ישראל לגבש מדיניות מעודכנת, שתצמצם את הסיכונים לשיקום המערכים הצבאיים האסטרטגיים והתעשיות הביטחוניות של איראן בסיוען. לצד זאת, על ישראל לגבש אסטרטגיה משותפת עם ארצות הברית כלפי איראן, שתביא בחשבון את השחיקה המסוכנת במעמדה המדיני של ישראל בארצות הברית (שעלולה להחריף אף יותר בהינתן החלטה לדחוק בממשל האמריקאי להמשיך ולמצות את העימות הנוכחי ללא מגבלת זמן), את ההתפתחויות הפוליטיות הצפויות שם ואת התחזקות הנרטיב שלפיו ישראל גוררת את ארצות הברית לעימותים צבאיים על בסיס הנחות שנויות במחלוקת.

בכל מקרה, הסטטוס-קוו הנוכחי ("לא מלחמה, לא שלום"), הכולל את המשך סגירת מצר הורמוז מצד איראן לצד מצור ימי מצד ארצות הברית, מתאפיין בחוסר יציבות וספק אם יוכל להימשך לאורך זמן, במיוחד ככל שהמחיר הכלכלי עבור איראן, ארצות הברית, הכלכלה העולמית ומדינות המפרץ ימשיך להאמיר. בשלב זה נראה כי הן ארצות הברית והן איראן סבורות שהצד השני לא יוכל להמשיך לשאת לאורך זמן בעלויות הכרוכות במצב הנוכחי, ולכן הן מציגות עמדות נוקשות. ואולם, מבחינת ישראל המשמעות היא שאיראן ממשיכה לשמר את יכולותיה הגרעיניות ולשקם את מערך הטילים שלה, מה שמגביר את הסיכון להחלטה איראנית לפרוץ לנשק גרעיני וכן את הסיכונים הכרוכים בחידוש הלחימה.